

УДК 37.01

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТІВ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ З КУРСУ ПОЛІТОЛОГІЯ

С.А.Лапшин

Анотація. У статті проаналізовано аспекти використання тестів задля контролю якості знань студентів вищих навчальних закладів, наведено приклади тестових завдань з курсу політологія.

Ключові слова: тести, поточний тематичний контроль, якість знань, студенти вищої школи, навчальна дисципліна.

Аннотация. В статье пранализировано особенности использования тестов с целью контроля качества знаний студентов высших учебных заведений, приведены примеры тестовых заданий из курса политология.

Ключевые слова: тесты, поточный тематический контроль, качество знаний, студенты высшей школы, учебная дисциплина.

Summary. In the article pranalizirovano aspects of the use of tests are with the purpose of control of quality of knowledges of students of higher educational establishments, the examples of testovikh tasks are resulted from a course political science.

Keywords: tests, potochnyy thematic control, students of higher school, educational discipline.

Постановка проблеми. Приєднання України до Болонського процесу, спрямованого на створення спільного простору європейської вищої освіти, зокрема визначило впровадження тестового контролю якості освіти студентів протягом навчального року без організації екзаменаційних сесій.

Використання тестів замість екзаменаційно-білетної системи дає можливість зменшити суб'єктивні аспекти екзаменів, зробити оцінку знань і умінь студентів об'єктивною й незалежною. Систематичний контроль дозволяє вирішити кілька важливих завдань. Перше з них полягає в тому, щоб виявити й усунути прогалини і недоліки у освіті на початковому етапі вивчення курсу. Друге – в здобутті більш міцних і усвідомлених знань.

Аналіз досліджень з даної проблеми. Проблема застосування тестів з метою контролю знань і оцінювання навчальних досягнень студентів розглядалася в працях А.М.Алексюка, В.С.Аванесова, Ш.О.Амонашвілі, С.С.Вітвицької, В.В.Давидова, А.І.Зільберштейна, В.І.Євдокимова, С.Л.Рубінштейна, Н.І.Сорокіна, Н.Ф.Тализіної та інших.

Вітчизняні та закордонні психолого-педагогічні школи напрацювали значну кількість матеріалу щодо питань, пов'язаних із традиційними методами і формами контролю й оцінювання знань студентів. Проте питання відповідності варіантів, рівнів тестування параметрам освітньо-професійного стандарту вищої школи, залишаються недостатньо дослідженими.

Виклад основного матеріалу. В педагогічній літературі під дидактичним тестом розуміють «комплекс стандартизованих завдань, що дозволяють виявити в учасників тестування компетенції, піддаються певному оцінюванню за заздалегідь встановленими критеріями» [1; с.178].

Зважаючи на значну різноманітність тестів, класифікуємо їх за ознаками:

1) за цільовими, функціональними і смисловими ознаками:

констатуючі, діагностуючі, прогностичні тести; тести поточного, рубіжного (проводяться

наприкінці семестру), підсумкового (проводяться в кінці семестру), заключного контролю (в кінці вивчення навчальної дисципліни) за видом контролю: тести, спрямовані на вимірювання рівня засвоєння навчального матеріалу, тести, спрямовані на вимірювання рівня сформованості умінь та навичок; за об'єктом контролю: тести, орієнтовані на норми знань; тести, орієнтовані на критерій оцінки за співвідношеннями з нормами чи критеріями; стандартизовані (тест, що пройшов апробацію на великій кількості учасників тестування і який має стабільні і допустимі показники якості, а також специфіку в зв'язку з нормами, умовами та інструкціями для його багаторазового використання у процесі контролю якості знань); нестандартизовані тести (тести, складені викладачами з навчальної дисципліни, яка вивчається).

2) за формальними ознаками:

вибіркові тести, тести з вільною конструйованою відповіддю за структурою та способом оформлення відповіді; альтернативні тести, тести множинного, тести перехресного вибору за характером вибірових відповідей; тести на швидкість, на складність за гомогенністю завдань; тести з використанням технічних засобів навчання, тести без використання технічних засобів навчання [2; с.75-78].

Визначимо позитивні моменти використання тестового контролю. По-перше, він дає можливість викладачеві впродовж досить обмеженого часу перевірити рівень і якість знань та умінь у значній кількості студентів. По-друге, за його допомогою стає можливим контроль знань, умінь, навичок на необхідному, заздалегідь запланованому рівні. По-третє, впровадження тестового контролю передбачає активізацію самоконтролю студентів, відповідно знання оцінюються більш об'єктивно. По-четверте, у процесі тестування увага студентів фіксується не на формулюванні відповіді, а на осмисленні її суті, у зв'язку з чим створюються умови для постійного зворотного зв'язку між студентом і викладачем.

Проте поряд із значними перевагами тестовий контроль знань має й недоліки, які можна поділити на три групи:

1) недоліки, які лежать в основі сутності контролю (ймовірність випадкового вибору правильної відповіді або здогадка про неї; можливість при застосуванні тестів закритого типу оцінити тільки кінцевий результат (правильно — неправильно), в той час як сам процес, що привів до цього, не розкривається);

2) недоліки психологічного характеру (стандартизація мислення без урахування рівня розвитку особистості);

3) недоліки, що ґрунтуються на організаційно-методичних показниках (велика затрата часу на складання необхідного «банку» тестів, їх варіантів, трудомісткість процесу; необхідність високої кваліфікації спеціалістів (викладачів), які розробляють тестові завдання).

На наш погляд, існують реальні шляхи усунення цих недоліків. Наприклад, оптимальна кількість варіантів закритого типу або ж застосування різних за конструкцією тестових завдань, урахування особливостей навчальної дисципліни та психологічних особливостей студентів вищої школи.

Процес складання тестових завдань з дисципліни «Політологія» має спільні риси з підготовкою тестів з інших навчальних дисциплін, насамперед гуманітарних, але відзначається також певними особливостями. Як і інші тестові завдання, тести з політології базуватимуться на вимогах навчальної робочої програми дисципліни.

Тестування як складний процес умовно можна розділити на декілька рівнів:

1. Тестування базових знань, понять та термінів курсу, який вивчається.

Поняття розглядаються як система, в якій цілісний комплекс елементів виконують ключові слова, що виражають загальні і специфічні ознаки даного поняття.

2. Тестування, спрямоване на перевірку можливостей студента робити логічні висновки, оперуючи базовими поняттями, в рамках стандартних, типових ситуацій.

Сюди можна віднести:

- тестування законів (закономірностей) політології;
- тестування термінології політологічної науки;

3. Тестування творчої складової – уміння знаходити оптимальне, раціональне рішення в рамках нестандартних ситуацій, в умовах нетипових завдань.

На цьому етапі найкращий результат матиме використання методики проблемного навчання: організація проблемних ситуацій, формулювання специфічних проблем, надання студентам напрямку у вирішенні проблем, перевірка результатів і керівництво процесом систематизації і закріплення знань, умінь та навичок студентів [3; 205].

При тематичному контролі тести використовуються в режимі контролю та в режимі навчання. В цьому випадку тестування дозволяє реалізувати наступні функції: здійснення зворотного зв'язку,

діагностування розвитку дидактичного процесу, визначення особистого рейтингу студента, оцінка результатів навчального процесу. Застосування тематичного тестового контролю виконує роль стимулу регулярної навчальної роботи студента протягом семестру.

Використовуючи тести для перевірки знань студентів слід пам'ятати, що тести не виключають випадкового вибору відповідей навздогад або методом виключення. Крім того, при тестовому контролі не задіяний мовленнєвий апарат, що унеможливує дослідження логіки міркування студента.

За своїм змістом тест повинен відповідати всім вимогам системності знань, комплексно й збалансовано відображувати основні теми навчальної дисципліни, відповідати рівню і стану політологічної науки. При цьому тести повинні виконувати не лише контролюючу функцію, а й навчальну функцію. Тому повинні обов'язково містити елементи новизни.

При складанні тестів із загальних питань методики навчання політології дотримання останньої вимоги буває досить проблематичним, оскільки часто певна політична ситуація часто має різні шляхи розв'язання, й ці шляхи складно визначити, даючи лаконічну відповідь. Тим не менш, не варто ігнорувати цю вимогу.

За варіантами відповіді диференціюють такі види тестів: відкриті тести, тести-пізнання, тести-розрізнення, тести-зіставлення, тести-завдання.

Відкриті тести передбачають внесення відповіді, яку студент вважає правильною. Наприклад, сформулюйте дефініції таких понять: нація, національна ідея, національні інтереси; націоналізм.

У тесті-пізнання студент має вибрати одну з альтернативних відповідей: у завданні обов'язково фігурує об'єкт, про властивості або характеристики якого студент повинен мати уявлення. Наприклад, запитання: «політична свідомість» - це сукупність почуттєвих і раціональних, емпіричних і теоретичних, ціннісних і прагматичних, усвідомлених та підсвідомих уявлень про політичне життя. Варіанти відповіді: а) визначення правильне; б) визначення неправильне; в) відповідь відсутня. Правильна відповідь: а) визначення правильне.

Тести-розрізнення разом із завданням містять відповіді, з яких студент повинен обрати одну чи кілька. Наприклад, запитання: Т.Алмонд і С.Верба виокремили наступні рівні політичної культури: а) емоційні орієнтації; б) пізнавальні орієнтації; в) оціночні орієнтації; г) політичні орієнтації; д) всі відповіді правильні. Правильна відповідь: а) емоційні орієнтації; б) пізнавальні орієнтації; в) оціночні орієнтації.

Тести-зіставлення пропонують знайти подібність чи розбіжність у вивчених об'єктах, при цьому порівнювані властивості або параметри обов'язково наявні в завданні. Оформлені таким чином тести мають назву вибіркового. Наприклад, зіставте поняття та визначення. Поняття: 1. Політика. 2. Політологія. 3. Біхевіоризм. 4. Громадська думка. Визначення: 1. Сфера взаємовідносин різних соціальних груп та індивідів з приводу використання інститутів публічної влади задля реалізації своїх суспільно-значущих інтересів і потреб. 2. Наука про політику та її взаємовідносини з людиною і суспільством. 3. Напрямок поведінкової політології. 4. Один із проявів масової суспільно - політичної свідомості, що відображає ставлення народу до влади.

В тестах-завданнях формулюється умова завдання та всі необхідні вихідні дані, а у відповідях представлено кілька варіантів результату розв'язання.

Наприклад, 30 вересня 2007 р. відбулися вибори депутатів Верховної ради України. Вибори проводилися за пропорційною виборчою системою, прохідний бар'єр становив 3%. У визначений Законом термін до Центральної

виборчої комісії подали документи для реєстрації кандидатів у народні депутати України, висунутих на партійних та міжпартійних з'їздах 13 політичних партій та 12 виборчих блоків політичних партій.

15 жовтня 2007 р. ЦВК оприлюднила результати виборів [4]:

Партії та блоки	Голосів	%
Партія регіонів	8013918	34,37
Блок Юлії Тимошенко (БЮТ)	7162174	30,71
Блок «Наша Україна - Народна Самооборона» (НУНС)	3301012	14,15
Комуністична партія України (КПУ)	1257397	5,39
«Блок Литвина»	924568	3,96
Соціалістична партія України (СПУ)	668185	2,86
Прогресивна соціалістична партія України (ПСПУ)	309119	1,32

Завдання: визначити політичні партії та блоки, які будуть представлені в парламенті та кількість депутатів від кожного з суб'єктів-переможців виборчого процесу.

Відповідь: враховуючи, що прохідний бар'єр становить 3%, Верховна Рада України представлена депутатами наступних партій та блоків: 1) Партія регіонів; 2) Блок Юлії Тимошенко; 3) Блок «Наша Україна-Народна Самооборона»; 4) Комуністична партія України; 5) «Блок Литвина».

Для того, щоб оптимізувати перелік завдань при створенні конкретного тесту, необхідно враховувати загальні принципи їх розробки. Використовуючи набір принципів, запропонований В.Аванесовим, визначимо принципи укладання тестів з курсу «Політологія».

Перший принцип — відповідність змісту запитань меті тестування. Відповідно до змісту навчальної дисципліни «Політологія» - це завдання на перевірку рівня політологічних знань, умінь назвати, уточнити, охарактеризувати суспільно-політичні визначення та поняття.

Другий принцип — взаємозв'язок (взаємодоповнення) між питаннями тесту та термінологією навчальної дисципліни.

Третій принцип — взаємозв'язок змісту і форми. Форма тесту повинна бути уніфікованою та зручною для студента, передбачати відповіді, які не потребують опису складними синтаксичними конструкціями.

Четвертий принцип — змістовна точність тестових завдань. Тести не повинні містити двозначності політологічних формулювань.

П'ятий принцип — репрезентативність змісту навчальної дисципліни «Політологія» у змісті тесту. Зміст та якість тестових завдань повинні приводити викладача до аргументованого висновку про рівень знань та умінь студента.

Шостий принцип — відповідність змісту тесту рівню сучасного стану політологічної науки. В матеріалах навчальної програми з курсу «Політологія» міститься перелік підручників, навчальних та методичних посібників, статей, інтернет-ресурсів для якнайповнішого осмислення сучасного стану політологічної науки.

Сьомий принцип — комплексність і збалансованість змісту тесту. Тест, розроблений для підсумкового контролю знань, повинен складатися із матеріалів всієї навчальної дисципліни.

Восьмий принцип — системність політологічного змісту. Це означає формулювання такого змісту тестових завдань, який відповідав би вимогам системності при перевірці знань.

Дев'ятий принцип — варіативність змісту. Оскільки можлива передача студентами інформації щодо тестів, викладач повинен підготувати декілька варіантів тестових завдань і змінювати їх для кожного нового контролю знань [5 ; с.156-160].

Поряд із складанням тестів, важливе значення має й інтерпретація результатів тестування. В даний час існує два основні підходи. Це нормативно-орієнтований підхід, націлений на порівняння навчальних досягнень студентів один з одним, і критерійно-орієнтований підхід, який оцінює міру оволодіння навчального матеріалу.

У процесі визначення рівня знань студентів з політології можливе застосування обох підходів. Проте, на нашу думку, критерійно-орієнтований підхід є більш вдалим: він мотивує студентів до вивчення політології, об'єктивно оцінює рівень знань та умінь студентів, дозволяє вносити корективи в навчальний процес.

Висновки. Таким чином, тестування є науково обґрунтованим інструментом оцінювання знань, умінь і навичок студентів, допомагає здійснювати індивідуальний контроль результатів навчання студентів, мобільно керувати навчально-виховним процесом.

Серед переваг тестового оцінювання знань студентів з політології є:

- врахування індивідуальних особливостей студентів різних спеціальностей; можливість детальної перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу;

- здійснення оперативної діагностики і зворотного зв'язку з кожним студентом; раціоналізація навчального часу при здійсненні поточного контролю знань та об'єктивність оцінювання результатів навчання;

- варіативність форм і дидактичних засобів.

Література

1. Зайченко І.В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. / Зайченко І.В. – К.: «Освіта України», «КНТ» 2008. – 528 с.
2. Берещук М.Я., Бархаєв Ю.П., Стадник Г.В. Тестовий контроль і рейтинг в освіті: Навчальний посібник. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 106 с.
3. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

4. Постанова Центральної виборчої комісії від 31 жовтня 2007 року №549 «Про реєстрацію народних депутатів України, обраних на позачергових виборах народних депутатів України 30 вересня 2007 року».
5. Аванесов В.С. Композиция тестовых заданий: Учебная книга для преподавателей вузов, учителей школ, аспирантов и студентов педвузов. 2 изд., испр. и доп. - М.: Адепт, 1998. – 257 с.